

Levéltári Szemle 2020/1. szám

A Levéltári Szemle 2020. évi 1. számában a lapszámot bevezető, s a magyarországi levéltárak 2019. évi ellenőrzési tapasztalatait ismertető szakfelügyelői jelentés (Cseh Gergő Bendegúz) mellett ezúttal elsősorban digitalizálással kapcsolatos és levéltár-történeti tárgyú írások kaptak helyet. Az egyházi levéltárakban zajló digitalizálási projektek bemutatását célzó sorozat első tanulmánya a Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár eredményeit ismertető írási (Lakatos Andor). Szintén az egyházi levéltárak témakörében mozog az Országos Katolikus Gyűjteményi Központ kezdeti éveit bemutató levéltár-történeti visszaemlékezés (Rosdy Pál). A levéltár-történet ma is aktuális kérdését dolgozza fel a törvényhatósági levéltárosok magasabb bérezése érdekében tett lépéseit tárgyaló tanulmány (Szálkai Tamás). Számos levéltári dokumentumra épülő kutatás eredményeit ismerhetjük meg a földosztás és téjeszesítés témáját tárgyaló írásból (Csikós Gábor). Mindezek mellett a lapszám Mindszenty József bíboros környezetének forrásait feldolgozó kötetek recenzióját (Ólmosi Zoltán), valamint a magyarországi levéltárak 2019. évi bibliográfiáját is tartalmazza.

Csikós Gábor: Fejszecsapások – Földosztás, gyilkosság és téjeszesítés Pusztamonostoron (1945–1955)

A tanulmány egy gyilkosság szálait bogozza ki, amire 1949-ben került sor Pusztamonostoron. Nem csupán az érintett családok történetét bontja ki az írás, hanem a helyi viszonyok elemzése is hangsúlyos szerepet kap. A szerző ezek bemutatásán keresztül szemlélteti a kommunista vezetés és sajtó céljait, módszereit, s ugyanakkor azt is, hogy ezek sok esetben eredménytelennek bizonyultak, sőt kontraproduktívvá válhattak. Pusztamonostor esetében valóban ezt láthatjuk. A sajtó minden ilyen irányú erőfeszítése ellenére, a meggyilkolt Borbély Miklós nem vált a korszak mártírjává, a helyi lakosok pedig a fenyegetések és az erőszakos fellépés ellenére sem voltak hajlandóak behódolni a diktatórikus rendszer előtt.

Lakatos Andor: Digitalizálás és e-kutatás Kalocsán (2009–2019)

A Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár immáron több mint tíz esztendeje foglalkozik digitalizálással, adatbázis-építéssel és online publikációval. A kezdetben kísérleti jelleggel megindított projekt mára közel 2 millió képfelvétellel büszkélkedhet, s immáron – túl a mai Magyarország területén található plébániák anyagának feldolgozásán – határokon átívelő kutatási és feldolgozási tevékenységet is magában foglal. A tanulmány a projekt keretében megvalósult lépések áttekintésén túl a tanulságok levonásában sem szűkölködik. A szerző nézete szerint a levéltári feldolgozómunkának egyre nagyobb mértékben kell alkalmazkodnia a kor kihívásaihoz és a társadalom által támasztott elvárásokhoz. Ennek nyomán szükséges a levéltárosok részéről egyfajta szemléletváltás, a levéltári munka folyamán pedig nélkülözhetetlen a módszertani átalakulás.

Rosdy Pál: Az Országos Katolikus Gyűjteményi Központ kezdeti évei

A katolikus püspökségek – kánonjogi kötelességüknek is eleget téve – régi időktől fogva feladatuknak tekintették az egyházmegyei iratanyagok gyűjtését és megőrzését. Ugyanakkor

ez nem párosult az őrzött iratanyag feldolgozásával, rendezésével, annak kutatók számára való hozzáférhetővé tételével. Éppen ezért Szekfű Gyula már a két világháború között javasolta ennek a munkának az összefogására egy országos szerv felállítását. E téren gyakorlati előrelépésre azonban csak a II. világháborút követően került sor. Első lépésként az állami levéltárakban dolgozó levéltárosok hozzáférést nyertek a püspökségeken őrzött anyagokhoz, s ezáltal számos helyen megindulhatott az érdemi feldolgozás, segédlet készítés. Majd 1969-ben maga a katolikus egyház vette kezébe a kezdeményezést az Országos Katolikus Gyűjteményi Központ felállításával. A szerző, az OKGYK első kinevezett levéltári referenseként, testközelből tapasztalta meg a kezdeteket, ezáltal visszaemlékezése hiteles képét adja a gyűjteményi központ induló éveinek.

Szálkai Tamás: „Sajnálni való mostoha javadalmat élvez a levéltárnok...” – Törvényhatósági levéltárosok küzdelme magasabb fizetési osztálybasorolásuk érdekében (1903–1907)

A Vármegyei Tisztviselők Országos Egyesületének alakuló kongresszusán, 1903 tavaszán éljenzések közepette fogadták el azt a jogszabály-javaslatot, amely országosan és egységesen kívánta rendezni a vármegyei alkalmazottak bérét, igazodva a hasonló pozíciókat betöltő állami alkalmazottakéhoz. A javaslat előkészítésében csupán egy levéltáros vett részt, talán ennek is köszönhető, hogy később a megyei levéltárosok jelentős része méltatlannak érezte a rájuk vonatkozó fizetésrendezést. Ennek nyomán többen szervezkedni kezdtek, s mozgalmat indítottak a levéltárosi bérek méltányos rendezése érdekében. A mozgalom ugyan nem érte el célját, ám komoly szerepet játszott a megyei levéltárosokat tömörítő érdekképviseleti szerv, a Vármegyei Levéltárnokok Országos Egyesületének későbbi létrejöttében.

